

УДК 316.62-058.862”364”

Кузьміна М.О.¹, Шеховцов О.В.²

¹ д-р філос. з соц.роб., доц. НУ «Запорізька політехніка»

² асп. НУ «Запорізька політехніка»

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСКЛЮЗІЯ ДІТЕЙ-СИРИТ В ТРАНСФОРМАЦІЙНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Під час війни в Україні діти-сироти опиняються у вкрай складних життєвих обставинах. Ситуація з сиротами та дітьми, позбавлених батьківського піклування, в Україні є складною та багатогранною, особливо на тлі тривалої війни в країні, яка триває з 2014 року [1, с. 152].

Крім того, існує значна кількість дітей, які фактично позбавлені батьківського піклування, але не мають відповідного юридичного статусу, відповідно до чинного законодавства України, батьки можуть зберегти свої права навіть якщо їхній контакт з дитиною є мінімальним – достатньо відвідати дитину в інтернатному закладі раз на півроку. Така ситуація створює проблеми, оскільки держава часто ухвалює рішення на користь батьків, а не в інтересах дитини, що поглиблює проблему соціального сирітства в Україні.

Психологічний контекст цієї проблеми полягає в тому, що діти-сироти часто переживають глибокі емоційні травми через втрату сім'ї й стабільного оточення, що часто призводить до розвитку тривожності, депресії і проблем з адаптацією. Особливо це відчувається в умовах війни, коли ці стани можуть загострюватися через постійний стрес і відсутність належної психологічної підтримки. Така нестабільність не тільки впливає на їхню емоційну рівновагу, але й формує в них відчуття соціально-психологічної ізоляції та недовіри до світу, що ускладнює їхню інтеграцію в суспільство.

Особливо складним є прийняття таких дітей українським суспільством, яке ще не до кінця готове впоратися з проблемою соціальної стигматизації.

Існуючі стереотипи часто є результатом недостатньої обізнаності і розуміння специфічних потреб дітей-сиріт, а також відсутності достатньої інформації про їхні можливості та потенціал. Для подолання цих бар'єрів необхідно впроваджувати програми, які б фокусувалися на зміні громадської думки, підтримці інтеграції і забезпеченні рівного доступу до можливостей для всіх дітей, незалежно від їхнього соціального статусу [2, с. 169].

Підводячи підсумки даного дослідження, варто наголосити, що соціально-психологічна ексклюзія дітей-сиріт в Україні досі знаходиться на низькому рівні. Втрата рідних і домівок внаслідок тривалої війни для багатьох з них супроводжується ще й додатковим рівнем соціальної ізоляції. Вони стають невидимими для суспільства, потрапляючи в прогалини державних і соціальних інституцій. Відсутність стабільної й ефективної підтримки й психологічної допомоги призводить до того, що діти не тільки не отримують базових умов для розвитку, але й втрачають можливість інтегруватися в нові громади. Багато з них відчують себе чужими в школах і соціальних установах, не маючи нікого, до кого можна звернутися за допомогою, особливо в умовах кризових ситуацій, коли навіть, найпростіші послуги стають важкодоступними.

У теперішньому трансформаційному українському суспільстві війна змушує державу і громадськість переглядати ставлення до соціально-психологічної підтримки дітей-сиріт [3, р. 2]. Зростає потреба в розробці програм, які не просто надають матеріальну допомогу, але й враховують психологічні аспекти реабілітації й адаптації. Це стосується як роботи з травмами, спричиненими війною, так і соціальної інтеграції, яка потребує залучення досвідчених фахівців. Крім того, важливо впроваджувати практики, які дозволяють дітям-сиротам не почуватися «окремими» і «чужими» від інших, а відчувати, що вони є повноцінною частиною суспільства. Тільки так можна подолати глибоку соціально-психологічну ексклюзію, яка загрожує втратити ціле покоління. Також слід усвідомлювати, що обрана проблема значно загострилася внаслідок війни, коли велика кількість дітей опинилася без батьківського піклування. Однак відсутність комплексних досліджень щодо соціально-психологічної ексклюзії дітей-сиріт у поєднанні з іншими аспектами соціального виключення свідчить про необхідність більш ґрунтовного підходу до цієї проблематики. Подальші дослідження мають зосередитися на розробці ефективних заходів інтеграції таких дітей в українське суспільство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кузьмін В. В. Соціальна адаптація вимушено-переміщених осіб, які постраждали внаслідок військового стану / В.В. Кузьмін, М.О. Кузьміна,

Г.В. Стрижак // Психологія та соціальна робота. – 2024. – Вип. 1(59). – С. 150-195.

2. Кузьміна М.О. Соціальне партнерство як інструмент підготовки соціального працівника у закладі вищої освіти / М.О. Кузьміна, О.П. Масюк, В.В. Кузьмін, І.В. Мещан // Науковий журнал Хортицької національної академії. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2021. – Вип. 2(5). – С. 168-176.

3. Kuzmina M. Forecasting Career-And Competence Indicators of a Social Worker in the Context of Digital Transformations of the Society / M. Kuzmina et al. // SHS Web of Conferences. – 2021. – Vol. 100. – P. 1-7.